

افزایش رضایتمندی سالمندان بر اساس نیازهای مازلو با تأکید بر استفاده از حیات مرکزی (مطالعه موردی: خانه‌های خصوصی سالمندان شهر تهران)

مریم شاه‌محمدیان*، علی شرقی**، فهیمه معتضدیان***

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۴/۲/۱۲

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۴/۵/۲۱

چکیده

گرایش ساختار جمعیتی کشور از سن جوان به بزرگسال می‌باشد و با بالا رفتن سرعت رشد نسبی جمعیت سالمندان کشور، باید حداقل برای مبحثی از جمعیت سالمندان به فکر برنامه‌ریزی‌هایی مناسب به منظور ساخت این‌گونه فضاهای سکونتی به ویژه در ایران بود. سالمندی دوران حساسی از زندگی است و توجه به مسائل و نیازهای این مرحله، ضرورت اجتماعی به شمار می‌رود، بناهای حیاط دار در ایران قدمتی در حدود هشت هزار سال دارند، حیاط اغلب مکان جلسات برای مقاصد خاص از جمله باغبانی، پخت و پز، کار، بازی، خواب و یا حتی در برخی موارد به عنوان مکانی برای نگهداری حیوانات بوده است. حیاط افزون بر ایجاد وحدت بین عناصر نوعی ارتباط پیمایشی بین آن‌ها به وجود می‌آورد و ایجاد یک فضای سرسبز و خرم همراه با حوض آب باعث به وجود آمدن فضایی برای تعاملات اجتماعی می‌گردد. مازلو پنج سطح اصلی را برجسته می‌کند، نیازهای فیزیولوژیکی، امنیت، اجتماعی، عزت نفس/شناخت و خودشکوفایی. هدف از انجام مطالعه کنونی بررسی عوامل مؤثر بر میزان افزایش رضایتمندی سالمندان با تأکید بر استفاده از حیات مرکزی در خانه‌های سالمندان شهر تهران می‌باشد و آیا استفاده از حیاط مرکزی می‌تواند باعث رضایتمندی در سالمندان شود و کدام مؤلفه‌ها تأثیر بیشتری بر رضایتمندی آنان دارد. پژوهش حاضر به صورت پیمایشی می‌باشد که به صورت نمونه‌گیری هدفمند، ۱۳۰ سالمند ساکن سراهای خصوصی سالمندان شهر تهران از طریق پرسشنامه و به کمک نرم افزارهای SPSS 23، LISREL 8.80 و Excel داده‌ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. تجزیه و تحلیل آماری در دو بخش یافته‌های توصیفی و یافته‌های استنباطی ارائه شده است. در بخش یافته‌های توصیفی به توصیف متغیرهای جمعیت شناختی، گویه‌های متغیرها و متغیرهای اصلی پرداخته شد. نرمال بودن متغیرهای پژوهش با استفاده از شاخص‌های آماری کجی (چولگی) و کشیدگی و آزمون شاپیرو-ویلک ارزیابی شد. در بخش یافته‌های استنباطی و آزمون فرضیه‌ها، از آزمون رتبه بندی فریدمن و آزمون t تک نمونه ای استفاده شد. حداکثر سطح خطای آلفا جهت آزمون فرضیه‌ها، مقدار ۰/۰۵ در نظر گرفته شد ($P \leq 0/05$). مطابق نتایج بدست آمده از بین پنج متغیر بررسی شده در این پژوهش، بیشترین تأثیر بر رضایتمندی سالمندان مربوط به متغیر نیازهای ادراکی بود و بعد از آن، متغیر تنوع خلاقیت و جذابیت بیشترین تأثیر را بر رضایتمندی سالمندان دربر گرفته بود.

واژگان کلیدی

سالمندان، افزایش رضایتمندی، حیاط مرکزی، خانه‌های سالمندان

*maryam.shahmohamadian@iau.ac.ir

sharghi@sru.ac.ir

motazedian@iau.ac.ir

* مریم شاه محمدیان، دانشجوی دکتری گروه معماری، دانشگاه آزاد اسلامی واحد پردیس، پردیس، ایران

** علی شرقی، دانشیار گروه معماری، دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی تهران، ایران (نویسنده مسئول)

*** فهیمه معتضدیان، استادیار گروه معماری، واحد پردیس، دانشگاه آزاد اسلامی، پردیس، ایران

مقدمه

به دنبال رشد جمعیت سالمندان در اروپا و در جاهای دیگر جهان، در ایران نیز اخیراً این موضوع مهم شده است. در اواسط دهه ۱۹۸۰، کمتر از ۳۰ درصد از جمعیت پیری جهان (بیش از ۶۵ سال) در آسیا زندگی می‌کردند، اما انتظار می‌رود تا سال ۲۰۲۵ به ۶۰ درصد برسد (Mohammad, Abbas, 2012, p.121). پیش بینی می‌شود که یک انفجار در جمعیت سالمند از ۶/۶ درصد در سال ۱۹۹۵ به ۲۵/۱ درصد در سال ۲۰۶۱ در ایران رخ خواهد داد (Sigaroudi et al, 2013). سالمندی دوران حساسی از زندگی است و توجه به مسائل و نیازهای این مرحله، ضرورتی اجتماعی به شمار می‌رود. در این دوره سیستم‌های مختلف بدن تحلیل می‌رود و در عمل، توانایی انسان کاهش می‌یابد. این روند موجب افزایش ناتوانی و کاهش تصاعدی و پیش رونده در توانایی حرکتی و عملکرد حافظه، کاهش استقلال، افزایش وابستگی سالمندان به دیگران می‌شود (Adib-Hajbaghery, Aghahoseini, 2007) (Glaesmer et al, 2011) که عوامل مؤثر بر رضایت از زندگی شامل جنسیت، سن، تحصیلات، درآمد، خواستگاه اجتماعی، وضعیت تاهل، بهداشت، روابط اجتماعی و سطح فعالیت‌های اجتماعی بیان شد. (Meléndez et al, 2009, p. 1) رضایت از زندگی در میان طیف وسیعی از مفاهیم به معنی منعکس کننده شرایط «یک زندگی خوب» است و یک رابطه بین رضایت از زندگی با دو مفهوم کیفیت زندگی و رفاه ذهنی می‌باشد (Berg, 2008). حیاط از ویژگی‌های مشترک معماری است که برای هزاران سال در بسیاری از نقاط جهان به ویژه در خانه‌ها کاربردی بوده، حیاط اغلب مکان جلسات برای مقاصد خاص از جمله باغبانی، پخت‌وپز، کار، بازی، خواب و یا حتی در برخی موارد به عنوان مکانی برای نگهداری حیوانات بوده است. حیاط افزون بر ایجاد وحدت بین عناصر نوعی ارتباط پیمایشی بین آن‌ها ایجاد می‌کند. ایجاد یک فضای سرسبز و خرم با حوض آب در شکل‌های مختلف آن و استفاده از حیاط به عنوان منظری زیبا برای ساکنان داخل اتاقها یا فضاهایی چون تالار و صفا و نشیمن گاهی برای عصرها و غروب تفتیده مناطق گرم و کویری، دیگر موارد استفاده حیاط می‌باشد (Almhafdy et al, 2013, p.172). به نظر می‌رسد که نیازهای ساکنان خود را برآورده کرده‌اند از نقطه نظر الزامات عملکردی، مطالبات فرهنگی-اجتماعی و مذهبی، خرد اقلیم و عملکرد محیط حرارتی داخلی، صرفه جویی در انرژی و ابزارهای اقتصادی آنها ویژگی‌های معماری مطلوب خود را چه در داخل و چه در خارج، در خود جای می‌دهد (Gangwar, 2016, P.2). هدف از انجام مطالعه کنونی به وجود آوردن فضاهای متنوع با توجه به شرایط زندگی برای نسل آینده سالمند کشورمان و همچنین بررسی عوامل مؤثر بر میزان افزایش رضایت‌مندی سالمندان با تأکید بر استفاده از حیاط مرکزی در خانه‌های سالمندان شهر تهران می‌باشد.

پیشینه تحقیق

یکی از مشهورترین نظریه‌ها در مورد انگیزش، نظریه آبراهام مزلو است که به نام نظریه سلسله مراتب نیازها نامگذاری شده است. این کتاب که در سال ۱۹۴۳ ظاهر شد، قصد دارد توضیح دهد که چه چیزی باعث رفتار انسان در ارضای نیازهای مختلف می‌شود. این نظریه به عنوان یک هرم مفهومی است که نیازهای یک فرد را اولویت‌بندی می‌کند. مزلو پنج سطح اصلی را برجسته می‌کند که انسان را برمی‌انگیزد: نیازهای فیزیولوژیکی، امنیت، اجتماعی، عزت نفس/شناخت و خودشکوفایی. هرم او نشان می‌دهد که برای ارضای یک نیاز سطح بالا، ارضای نیازهای سطح پایین ضروری است. (Madero Gómez, 2023, p.237) گونه‌شناسی مسکن حیاط، با ریشه در دوران نوسنگی سکونتگاه‌ها، تلفیق سنت‌های معماری محلی با تکنیک‌های مدرن را در بر می‌گیرد و الهام‌بخشی برای انسان‌دوستی و طراحی پایدار است. و تحت تأثیر عوامل اجتماعی، محیطی و فرهنگی، نقشی محوری داشته است (Chahbi, 2024, p.2). در تمام طول تاریخ معماری و ساختمان سازی، طراحان همواره در صدد پاسخگویی به شرایط آب و هوایی بوده‌اند. حتی معماران به اصطلاح بدوی طراحی اقلیمی دارای بیان دقیق و استادانه‌ای بوده است در پلان خانه‌های حیاط مرکزی سنتی که جهت حفظ سرمای شب در اقلیم گرم و خشک طراحی شده‌اند. در این خانه‌های بومی و سبک‌های محلی اقلیم آب و هوا به عنوان مبنای حیات و فعالیت‌های انسان در نظر گرفته شده که نهایتاً فرم و زیبایی ساختمان‌ها از آن منتج شده است. (واستون، لیز، ۱۳۷۲، ص ۳).

بناهای حیاط دار در ایران قدمتی در حدود هشت هزار سال دارند. بناهای مختلف و خانه به طور اخص تا رسیدن به شکل حیاط مرکزی کامل، زمانی در حدود شش هزار سال را طی کرده‌اند و در هر کدام از دوره‌های تاریخی یک سر پناه در داخل کاربرد از آنچه یاد شد را داشته است. ابتدائی ترین روشی محصور کردن یک سرپناه در داخل یک حصار را می‌توان در حصارهای سنگی دلمن‌هایی در آذربایجان مشاهده کرد (معماریان، ۱۳۸۵، ص ۱۶). حیاط به عنوان رابط بین چند قصار در خانه‌های باستانی تپه زاغه متعلق به هزاره ششم ق.م کاوش شده است. بنا بر نظر گریشمن چغازنبیل در ابتدا با حیاط مرکزی ساخته شده بود. دوره هخامنشیان نمونه‌های فراوانی از حیاط‌های مسکونی به دست می‌دهد و کاخ اشکانی آشور و کاخ‌های ساسانی فیروزآباد و سروستان حاوی طرح‌های حیاطی هستند و بسیار استادانه تدبیر شده‌اند. طرح حیاط، که

نیروی مرکزگرا پدید می‌آورد فورم شهری امکان پذیرتری و می‌تواند ارتباط پایه ای با طبیعت که برای ایرانیان بسیار مهم است را فراهم کند (اردلان، ۱۳۹۰، ص ۹۸).

بر اساس مطالعات مروری ۱۹ عامل اصلی با رضایت از زندگی افراد مسن مرتبط است. فعالیت‌های زندگی روزمره، افزایش سن، بی‌فرزندگی، توانایی شناختی، تصمیمات زندگی روزمره، افسردگی، ترتیب زندگی ناسازگار، سطح تحصیلات، وضعیت اقتصادی، وضعیت سلامت، رضایت از مسکن، بیمه، وضعیت تأهل، تبعیض درک شده، کیفیت ترتیب زندگی ترجیحی، کیفیت و مدت خواب، دینداری، عملکرد اجتماعی و حمایت اجتماعی (Khodabakhsh, 2022) مطالعه و پژوهش رضایت از زندگی در دوران سالمندی از دو جنبه دارای اهمیت است؛ اول، با افزایش سن، رضایت از زندگی کاهش می‌یابد. به طوری که در سنین سالمندی رضایت از زندگی به پایین‌ترین حد خود می‌رسد. (Gwozdz, Sousa-Poza, 2009) دوم، رضایت از زندگی مهمترین بعد بهزیستن، سالمندی سالم و سالمندی موفق است. سالمندانی که رضایت از زندگی بالاتری دارند، از سطح بالایی از رفتارهای ارتقاءدهنده سلامت برخوردارند و سالمندی موفق و فعال خواهند داشت (Strawbridge et al, 2009, p.136) در مقابل، سطوح پایین رضایت از زندگی در سالمندان، با وضعیت‌های مسئله‌داری نظیر سبک‌های زندگی ناسالم، سالمندی منفعل و غیرفعال همراه است.

روش تحقیق

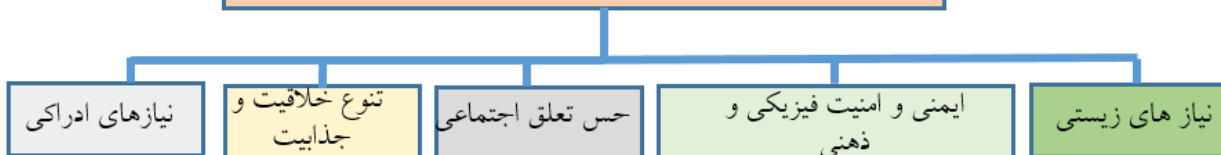
در پژوهش حاضر بر اساس ادبیات موضوع و فرضیه‌های مورد نظر، جدول ۱ تحلیل - محتوا تنظیم شد. سپس در جدول ۲ نتایج تحلیل - محتوا (حیاط مرکزی و متغیرها) و جدول ۳ نتایج تحلیل - محتوا (رضایتمندی سالمندان و متغیرها) ویژگی‌های مربوط (تصویر ۱) به هر یک از سامانه‌های نیازهای زیستی، ایمنی و امنیت فیزیکی و ذهنی، حس تعلق اجتماعی، تنوع خلاقیت و جذابیت و نیازهای ادراکی به ترتیب در ستون‌های نتایج جدول تحلیل - محتوا قرار گرفت.

جدول ۱- تحلیل - محتوا (حیاط مرکزی و رضایتمندی سالمندان)

شماره مقاله	منابع (حیاط مرکزی)	شماره مقاله	منابع (رضایتمندی سالمندان)
۱	۱- روانی - اجتماعی ۲- فرهنگی ۳- اقلیمی ۴- دسترسی و گردش ۵- مذهبی و نمادین (Das, 2006, p.32-36)	۸	برای حفظ و بهبود رضایت از زندگی در میان سالمندان دارای نیازهای مراقبتی، تمرکز بر عوامل محیطی و حمایت از آنها برای ارتقای مشارکت در فعالیت‌های مورد نظر به جای بهبود استقلال عملکردی آنها حائز اهمیت است (Misu et al, 2022)
۲	۱- هندسه حیاط نقش مهمی را در رفتار حرارتی محیط ایفا می‌کند. ۲- روشنایی روز توسط حیاط و شکل پلان کم‌عمق (Ganem, 2014, p.33)	۹	۱- بهداشت ۲- تحصیلات ۳- تعاملات اجتماعی و اقتصادی (Beyaztas et al, 2012, p.2)
۳	۱- نورپردازی ۲- تهویه و آسایش حرارتی ۳- فضای اجتماعی ۴- فضایی برای تعامل و فعالیت‌های گروهی (myneni, 2013)	۱۰	که عوامل مؤثر بر رضایت از زندگی شامل جنسیت، سن، تحصیلات، درآمد، خواستگاه اجتماعی، وضعیت تأهل، بهداشت، روابط اجتماعی و سطح فعالیت‌های اجتماعی بیان شد. (Melendez et al, 2009, p.1)
۴	طراحی حیاط به عنوان یک مؤلفه کلیدی در توسعه فضاهایی ظاهر می‌شود که از رفاه جسمی، روانی و اجتماعی افراد با گنجاندن مفاهیم آسایش حرارتی، تعامل اجتماعی و ارتباط با طبیعت حمایت می‌کند. (Juba, Bogenç, 2024)	۱۱	احساس نارضایتی سالمندان با کیفیت مراقبت، ضعف استقلال شخصی، از دست دادن معنا و حس تعلق به زندگی به عنوان یک نتیجه در سیاست‌های سازمانی می‌باشد. عواملی مانند حمایت اجتماعی، تعامل در فعالیت‌های شغلی و ارتباط امن و خوب با کارکنان باعث حس رضایت از زندگی در سالمندان می‌شود. (Dahlan et al, 2010, p. 6)
۵	با استفاده گسترده از مجموعه‌های ساختمانی به سبک حیاط، شهرها می‌توانند به طور قابل توجهی انعطاف‌پذیری خود را در برابر آب و هوای شدید افزایش دهند، ظرفیت محیطی را افزایش دهند و فاصله ساختمان‌ها را بهینه کنند (Lin, Gui, 2025, p. 205)	۱۲	بهزیستی معنوی و امیدواری نقش مهمی در رضایت از زندگی سالمندان ایفا می‌کند و عوامل زیادی در امیدوار بودن نقش دارند. (حاجلو و جعفری، ۱۳۹۳، ص ۵)

شماره مقاله	منابع (حیات مرکزی)	شماره مقاله	منابع (رضایت‌مندی سالمندان)
۶	۱- ارتباط با طبیعت ۲- تامین آسایش ۳- پویایی و سرزندگی ۴- انطباق با فرهنگ ۵- امنیت روانی ۶- احساس تعلق و این همانی با محیط ۷- خلوت. (احمدی، ۱۳۹۱، ص ۱۰)	۱۳	رضایت از زندگی از دید سالمندان به حس سلامت و رضایت آن‌ها از نقش‌های ایفا شده در زندگی، میزان فعالیت‌ها و حمایت‌های اجتماعی آن‌ها بستگی دارد و نیز احساس مرجع بودن به افراد حس توانمندی می‌دهد. (روانی‌پور و همکاران، ۱۳۸۷، ص ۵)
۷	۱- ایجاد تهویه ۲- ایجاد سایه‌اندازی ۳- فرهنگی (ایجاد محرمیت) ۴- تناسبات حیات مرکزی باعث به وجود آوردن شرایط آسایش بصری و حرارتی برای ساکنین. (تابان و همکاران، ۱۳۹۲)	۱۴	ابعاد رضایت از زندگی شامل تفریح، ازدواج، کار، استانداردهای زندگی، رفاقت‌ها، خود، خانواده، ارتباط‌ها و سلامت جسمانی و اقتصاد می‌گردند. (قلی زاده و شیرانی، ۱۳۸۹، ص ۲)

مولفه‌های مرتبط به رضایت‌مندی سالمندان و حیات مرکزی بر
اساس نیازهای مازلو

تصویر ۱- مؤلفه‌های مرتبط به رضایت‌مندی سالمندان و حیات مرکزی بر اساس نیازهای مازلو

جدول ۲- نتایج تحلیل - محتوا (حیات مرکزی و متغیرها)

نیازهای زیستی	ایمنی و امنیت فیزیکی و ذهنی	حس تعلق اجتماعی	تنوع خلاقیت و جذابیت	نیازهای ادراکی
۱- آسایش و راحتی با توجه به اقلیم ۲- مکانی برای جلسات ۳- دسترسی و گردش	۱- حفظ حریم خصوصی ۲- امنیت روانی ۳- رفاه جسمی، روانی و اجتماعی افراد	۱- فضایی برای تعامل و فعالیت‌های اجتماعی و گروهی	۱- ارتباط با طبیعت ۲- احساس تعلق و این همانی با محیط	۱- فضای میانجی (وجود آب، درخت و گل) ۲- پویایی و سرزندگی

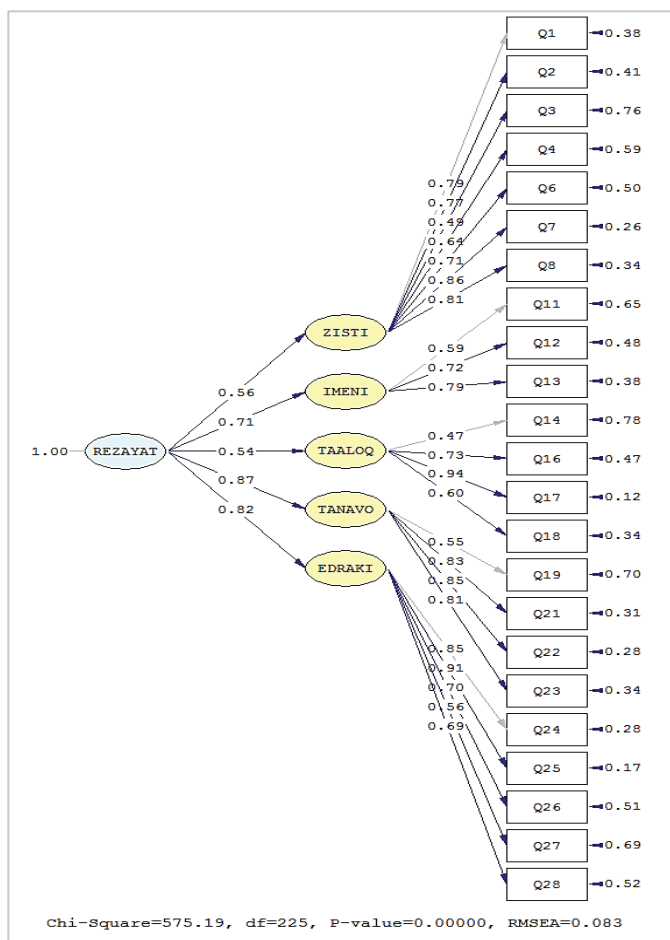
جدول ۳- نتایج تحلیل - محتوا (رضایت‌مندی سالمندان و متغیرها)

نیازهای زیستی	ایمنی و امنیت فیزیکی و ذهنی	حس تعلق اجتماعی	تنوع خلاقیت و جذابیت	نیازهای ادراکی
۱- بهداشت ۲- حس سلامت ۳- استانداردهای زندگی	۱- ارتباط امن ۲- رفاه جسمی، روانی و اجتماعی افراد	۱- تمرکز بر عوامل محیطی و حمایت از آنها برای ارتقای مشارکت در فعالیت‌های مورد نظر ۲- تعاملات اجتماعی	۱- ارتباط با طبیعت ۲- حس تعلق	۱- بهزیستی معنوی و امیدواری ۲- عزت نفس

مطالعه حاضر پژوهشی پیمایشی است و رویکردی کمی- کیفی دارد. ابتدا یک تعداد پرسشنامه به تعدادی از اساتید محترم دانشگاه‌ها داده شد تا بررسی شود که آیا سوالات مطرح شده هدف با متغیرهای ما را می‌سنجند یا خیر، سپس از بین آنها تعدادی سوالات حذف شد و بعد از حصول اطمینان از روایی سوالات، تعداد ۱۳۰ پرسشنامه به صورت جداگانه در میان سالمندان ساکن در ۱۰ آسایشگاه خصوصی در تهران توزیع شد. البته ابتدا تعداد ۵۰ پرسشنامه در بین سالمندان عزیز توزیع شد و به صورت آزمایشی پایایی این مقدار از پرسشنامه مورد ارزیابی قرار گرفت که در نتیجه تعدادی از سوالات از پرسشنامه حذف شد که بعد از حذف این سوالات پایایی کل مقدار ۸۸٪ بدست آمد. در جدول ۴ میزان پایایی پنج متغیر نشان داده شده است. همانطور که مشاهده می‌شود تمامی متغیرهای پژوهش دارای پایایی قابل قبول هستند و میزان آلفای کرونباخ تمامی متغیرهای پژوهش بیشتر از مقدار معیار ۰/۷ است.

جدول ۴- میزان پایایی به روش همسازی درونی (آلفای کرونباخ)

متغیر	تعداد سوالات	آلفای کرونباخ
نیازهای زیستی	۷	۰/۷۳
ایمنی و امنیت فیزیکی و ذهنی	۳	۰/۷۱
حس تعلق اجتماعی	۴	۰/۷۶
تنوع خلاقیت و جذابیت	۴	۰/۷۴
نیازهای ادراکی	۵	۰/۷۳
پایایی کل پرسشنامه	۲۳	۰/۸۸

تصویر ۲- مدل اندازه‌گیری مقیاس افزایش رضایتمندی خانه سالمندان و ابعاد آن در حالت ضرایب استاندارد (بار عاملی)

از تکنیک تحلیل عاملی تاییدی جهت بررسی اعتبار سازه مقیاس‌های پرسشنامه استفاده شد. تحلیل عاملی تاییدی در پی تعیین این مطلب است که آیا تعداد عامل‌ها و متغیرهای اندازه‌گیری شده مربوط به آن‌ها، آنچه را که از چارچوب نظری انتظار می‌رود، تایید می‌کنند، یعنی آیا مدل پیشنهادی با داده‌ها برازش دارد یا نه. با استفاده از نرم افزار LISREL به بررسی اعتبار هر کدام از سوالات با استفاده از بار عاملی و معنی داری بار عاملی پرداخته شد. بارهای عاملی بدست آمده برای هر کدام از سوالات مورد ارزیابی قرار گرفت و چنانچه بارهای عاملی هر سوال دارای مقادیر بیشتر از $0/40$ بود و از نظر آماری معنی‌دار شده بود، آن سوال در مدل باقی ماند و سوالاتی که بار عاملی بدست آمده برای آنان معنی‌دار نبود، از سوالات حذف شدند و تحلیل نهایی بر اساس سوالاتی انجام شد که دارای بار عاملی بیشتر از $0/40$ و معنی‌دار بوده‌اند. برای سنجش پایایی علاوه بر آلفای کرونباخ از روش پایایی ترکیبی نیز استفاده شد. پایایی ترکیبی شاخص‌ها با روش‌های آماری محاسبه شد. از شاخص میانگین واریانس استخراج شده (AVE) جهت بررسی اعتبار همگرا استفاده شد.

در ادامه مدل اندازه‌گیری برای مقیاس پرسشنامه در حالت بار عاملی یا ضریب استاندارد شده ارائه شده و از تکنیک تحلیل عاملی تاییدی مرتبه دوم (به دلیل برخورداری از بعد یا مؤلفه) برای ارزیابی اعتبار مقیاس خانه سالمندان استفاده شد. مقیاس افزایش رضایتمندی خانه سالمندان دارای پنج است که شامل نیازهای زیستی، ایمنی و امنیت فیزیکی و ذهنی، حس تعلق اجتماعی، تنوع خلاقیت و جذابیت و بعد نیازهای ادراکی است. تصویر ۱ مدل تحلیل عاملی تاییدی مرتبه دوم مقیاس طراحی خانه سالمندان را در حالت بار عاملی (ضرایب استاندارد شده) نشان می‌دهد و نتایج در جدول ۵ ارائه شده است. با توجه به مقدار بارهای عاملی بدست آمده برای تمامی سوالات مقیاس خانه‌های سالمندان که بیشتر از $0/40$ است و در سطح معنی‌داری کمتر از $0/01$ ($P < 0/01$) قرار دارند، نتیجه می‌گیریم که اعتبار سازه تایید می‌شود. مقادیر پایایی ترکیبی برای تمامی ابعاد بیشتر از مقدار $0/70$ است که نشان می‌دهد پایایی متغیر و تمامی ابعاد آن تایید می‌شود. میانگین واریانس استخراج شده یا AVE از حداقل $0/47$ برای بعد نیازهای زیستی تا حداکثر $0/59$ برای بعد تنوع خلاقیت و جذابیت بدست آمده است که مقادیر قابل قبولی برای اعتبار همگرا تلقی می‌شود و مقادیر بدست آمده اعتبار همگرای ابعاد را تایید می‌کند.

جدول ۵- مقادیر بار عاملی، میانگین واریانس استخراج شده و پایایی ترکیبی مقیاس افزایش رضایتمندی خانه سالمندان

ابعاد	شماره سوال	ضریب استاندارد (بار عاملی)	پایایی ترکیبی	میانگین واریانس استخراج شده (AVE)
نیازهای زیستی	۱	$0/79$	$0/72$	$0/47$
	۲	$0/77$		
	۳	$0/49$		
	۴	$0/64$		
	۶	$0/71$		
	۷	$0/86$		
	۸	$0/81$		
	۱۱	$0/59$		
ایمنی و امنیت فیزیکی و ذهنی	۱۲	$0/72$	$0/73$	$0/50$
	۱۳	$0/79$		
	۱۴	$0/47$		
حس تعلق اجتماعی	۱۶	$0/73$	$0/76$	$0/50$
	۱۷	$0/94$		
	۱۸	$0/60$		
	۱۹	$0/55$		
تنوع خلاقیت و جذابیت	۲۱	$0/83$	$0/88$	$0/59$
	۲۲	$0/85$		
	۲۳	$0/81$		
	۲۳	$0/81$		

ابعاد	شماره سوال	ضریب استاندارد (بار عاملی)	پایایی ترکیبی	میانگین واریانس استخراج شده (AVE)
نیازهای ادراکی	۲۴	۰/۸۵	۰/۸۲	۰/۵۷
	۲۵	۰/۹۱		
	۲۶	۰/۷۰		
	۲۷	۰/۵۶		
	۲۸	۰/۶۹		

توجه: تمامی بارهای عاملی در سطح اطمینان ۹۹ درصد معنی دار هستند ($P < ۰/۰۱$)

یافته‌های تحقیق

در این پژوهش به کمک نرم افزارهای SPSS 23، LISREL 8.80 و Excel داده‌ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. نتایج تجزیه و تحلیل آماری در دو بخش یافته‌های توصیفی و یافته‌های استنباطی ارائه شده است. در بخش یافته‌های توصیفی به توصیف متغیرهای جمعیت شناختی، گویه‌های متغیرها و متغیرهای اصلی پرداخته شد. نرمال بودن متغیرهای پژوهش با استفاده از شاخص‌های آماری کجی (چولگی) و کشیدگی و آزمون شاپیرو-ویلک ارزیابی شد. در بخش یافته‌های استنباطی و آزمون فرضیه‌ها، از آزمون رتبه بندی فریدمن و آزمون t تک نمونه ای استفاده شد. حداکثر سطح خطای آلفا جهت آزمون فرضیه‌ها، مقدار ۰/۰۵ در نظر گرفته شد ($P \leq ۰/۰۵$).

– **یافته‌های توصیفی:** مقصود اصلی از تحلیل، تنظیم و خلاصه کردن داده‌ها به صورت اطلاعاتی روشن، گویا، مستدل و تفسیرپذیر است؛ به گونه‌ای که بتوان روابط موجود در مسائل پژوهشی را کشف و بررسی نمود. در جدول ۶ یافته‌های توصیفی بررسی شد.

جدول ۶- فراوانی جنس، وضعیت تاهل، میزان تحصیلات، سن و تعداد فرزندان

جدول فراوانی جنس پاسخگویان			جدول فراوانی وضعیت تاهل پاسخگویان		
جنس	فراوانی	درصد فراوانی	وضعیت تاهل	فراوانی	درصد فراوانی
زن	۷۰	۵۴	متاهل	۱۲۲	۹۴
مرد	۶۰	۴۶	مجرد	۸	۶
مجموع	۱۳۰	۱۰۰	مجموع	۱۳۰	۱۰۰

جدول فراوانی میزان تحصیلات پاسخگویان				جدول فراوانی سن پاسخگویان			
میزان تحصیلات	فراوانی	درصد فراوانی	% تجمعی	طبقه سنی	فراوانی	درصد فراوانی	% تجمعی
سیکل (راهنمایی)	۹۷	۷۵	۷۵	۵۵ تا ۶۰ سال	۱۵	۱۲	۱۲
دبیرستان	۱۷	۱۳	۸۸	۶۱ تا ۶۵ سال	۲۹	۲۲	۳۴
دیپلم	۱۱	۸	۹۶	۶۶ تا ۷۰ سال	۴۳	۳۳	۶۷
فوق دیپلم و لیسانس	۵	۴	۱۰۰	۷۱ تا ۸۰ سال	۴۳	۳۳	۱۰۰
مجموع	۱۳۰	۱۰۰		مجموع	۱۳۰	۱۰۰	

جدول فراوانی تعداد فرزندان پاسخگویان

تعداد فرزندان	فراوانی	درصد فراوانی	% تجمعی
بدون فرزند	۵	۴	۴
۱	۸	۶	۱۰
۲	۱۵	۱۲	۲۲
۳	۴۲	۳۲	۵۴
۴	۳۴	۲۶	۸۰
۵	۲۲	۱۷	۹۷
۶ فرزند و بیشتر	۴	۳	۱۰۰
مجموع	۱۳۰	۱۰۰	

در جدول ۷ به توصیف متغیرهای اصلی با استفاده از آماره‌های میانگین و انحراف استاندارد پرداخته شده است (دامنه میانگین تمامی متغیرها از ۱ تا ۵ است و نمره متوسط یا حد وسط نمرات برابر با ۳ است).

جدول ۷- میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای اصلی پژوهش

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد
نیازهای زیستی	۴/۰۳	۰/۴۰
ایمنی و امنیت فیزیکی و ذهنی	۳/۹۳	۰/۵۶
حس تعلق اجتماعی	۳/۹۶	۰/۵۱
تنوع خلاقیت و جذابیت	۴/۰۶	۰/۵۲
نیازهای ادراکی	۴/۲۱	۰/۵۷
نمره کل	۴/۰۵	۰/۳۸

بررسی مقادیر جدول نشان می‌دهد که با توجه به مقدار متوسط (عدد ۳)، میانگین تمامی متغیرهای اصلی پژوهش بیشتر از مقدار متوسط بدست آمده است. بالاترین میانگین در بین متغیرها مربوط به نیازهای ادراکی با میانگین ۴/۲۱ و بعد از آن مربوط به متغیر تنوع خلاقیت و جذابیت با میانگین ۴/۰۶ است. پایین‌ترین میانگین در بین متغیرها با مقدار ۳/۹۳ مربوط به متغیر ایمنی و امنیت فیزیکی و ذهنی است. نمره کل برابر با ۴/۰۵ است که مقدار بالایی است. در ادامه نرمال بودن داده‌ها بررسی شد. از آزمون کجی (چولگی) و کشیدگی و آزمون آماری شاپیرو-ویلک جهت تعیین وضعیت توزیع داده‌ها (نرمال بودن) استفاده شد نتایج در جدول ۸ گزارش شده است.

جدول ۸- مقادیر کجی و کشیدگی و آزمون شاپیرو-ویلک جهت ارزیابی نرمال بودن متغیرهای اصلی

متغیر	معنی داری شاپیرو-ویلک	کجی	کشیدگی
نیازهای زیستی	۰/۱۸۹	-۰/۲۹۲	۰/۲۰۴
ایمنی و امنیت فیزیکی و ذهنی	۰/۲۴۴	-۰/۲۳۴	-۰/۰۵۹
حس تعلق اجتماعی	۰/۰۱۶	-۰/۸۵۶	۰/۸۹۷
تنوع خلاقیت و جذابیت	۰/۰۳۱	-۰/۷۷۰	۰/۳۵۱
نیازهای ادراکی	۰/۰۲۵	-۰/۹۲۴	۰/۲۶۴
نمره کل	۰/۰۳۸	-۰/۷۹۹	۰/۰۸۳

در مجموع، نتایج بدست آمده از آزمون‌های کجی و کشیدگی نشان می‌دهد که متغیرهای پژوهش از توزیع نرمال (به بیان دقیق‌تر از توزیع نزدیک به نرمال) برخوردار هستند. مقدار چولگی (کجی) تمامی متغیرها در دامنه ± ۱ بدست آمده است. مقادیر کشیدگی تمامی متغیرها نیز در دامنه ± ۱ بدست آمده است که این مقادیر بدست آمده نشان از این دارد که نمی‌توان نرمال بودن توزیع داده‌ها را رد کرد. نتایج بدست آمده از آزمون شاپیرو-ویلک بیانگر این است که فرض توزیع نرمال متغیرها را نمی‌توان رد کرد ($P > ۰/۰۱$). سطح معنی داری بدست آمده برای تمامی متغیرها بیشتر از مقدار ۰/۰۱ است که نشان از نرمال بودن داده‌ها دارد.

– یافته‌های استنباطی: آمار استنباطی شامل یک سری روش‌یافته‌های آماری است که بر اساس اطلاعات نمونه، درباره ویژگی‌های جمعیت، پیشگویی‌هایی را فراهم می‌کند. در جدول ۹ با استفاده به آزمون t تک نمونه‌ای به مقایسه میانگین متغیرها با مقدار معیار پرداخته شد. نتایج تاثیر عوامل مطرح شده بر رضایت‌مندی سالمندان ارائه شده است، با توجه به دامنه نمرات متغیرهای پژوهش که از ۱ تا ۵ است، عدد ۳ به عنوان مقدار متوسط و عدد ۴ به عنوان مقدار زیاد انتخاب شد. از آنجا که میانگین تمامی متغیرها بیشتر از مقدار ۴ (زیاد) است، در نتیجه میانگین تمامی متغیرها مقداری بین زیاد و بسیار زیاد دارد، بدین منظور از آزمون تی تک نمونه‌ای جهت مقایسه میانگین متغیرها با مقدار زیاد (۴) استفاده شد. نتایج تاثیر عوامل مطرح شده بر رضایت‌مندی سالمندان ارائه شده است.

جدول ۹- آزمون تی تک نمونه‌ای جهت مقایسه میانگین عوامل مؤثر بر افزایش رضایتمندی سالمندان با مقدار زیاد (۴)

متغیرها	میانگین	اختلاف میانگین	مقدار t	سطح معنی‌داری
نیازهای زیستی	۴/۰۳	۰/۰۳	۰/۹۴۶	۰/۳۴۶
ایمنی و امنیت فیزیکی و ذهنی	۳/۹۳	-۰/۰۷	-۱/۳۸۴	۰/۱۶۹
حس تعلق اجتماعی	۳/۹۶	-۰/۰۴	-۰/۸۵۳	۰/۳۹۵
تنوع خلاقیت و جذابیت	۴/۰۶	۰/۰۶	۱/۴۱۷	۰/۱۵۹
نیازهای ادراکی	۴/۲۱	۰/۲۱	۴/۱۴۱	< ۰/۰۰۱
نمره کل	۴/۰۳	۰/۰۳	۱/۵۰۶	۰/۱۳۴

نتایج بدست آمده نشان می‌دهد که از بین پنج عامل مطرح شده، چهار عامل تأثیر زیادی بر افزایش رضایتمندی سالمندان دارد که این چهار عامل عبارتند از نیازهای زیستی، ایمنی و امنیت فیزیکی و ذهنی، حس تعلق اجتماعی و تنوع خلاقیت و جذابیت. میانگین این متغیرها در حدود مقدار ۴ است که در نتیجه می‌توان گفت که این تأثیر این متغیرها بر رضایتمندی سالمندان مقدار زیادی است ($P > ۰/۰۵$). نتایج بدست آمده نشان می‌دهد که نیازهای ادراکی میانگین ۴/۲۱ دارد که این میانگین با مقدار زیاد (۴) اختلاف معنی‌داری دارد و از نظر آماری نتیجه می‌گیریم که میانگین نیازهای ادراکی بیشتر از مقدار زیاد است ($P < ۰/۰۱$) که در نتیجه نیازهای ادراکی بر رضایتمندی سالمندان تأثیر بسیار زیادی دارد.

جهت اولویت‌بندی (رتبه‌بندی) عوامل مؤثر بر افزایش رضایتمندی سالمندان از آزمون فریدمن استفاده شد، نتایج آن در جدول ۱۰ نشان داده شده است. مطابق با یافته‌ها می‌توان ابراز کرد که با توجه به مقدار کای اسکوئر (Chi square) که برابر با ۴۶/۸۴ شده است ($df=۴$) و در سطح خطای کمتر ۰/۰۱ معنی‌دار است ($P < ۰/۰۱$)، باید گفت بین پنج عامل مؤثر بر افزایش رضایتمندی سالمندان تفاوت معنی‌داری وجود دارد و رتبه و در نتیجه وضعیت و جایگاه این عامل‌ها با یکدیگر متفاوت است.

جدول ۱۰- نتیجه رتبه‌بندی عامل‌های مؤثر بر افزایش رضایتمندی سالمندان

رتبه	متغیرها	میانگین رتبه
۱	نیازهای ادراکی	۳/۷۶
۲	تنوع خلاقیت و جذابیت	۳/۰۵
۳	نیازهای زیستی	۲/۹۵
۴	ایمنی و امنیت فیزیکی و ذهنی	۲/۶۲
۵	حس تعلق اجتماعی	۲/۶۲
$P < ۰/۰۱$	$۴۶/۸۴ =$ کای اسکوئر	$df = ۴$

جهت اولویت‌بندی (رتبه‌بندی) تمامی شاخص‌های پرسشنامه از آزمون فریدمن استفاده شد. در این قسمت با استفاده از آزمون فریدمن به رتبه بندی تأثیر شاخص‌ها بر رضایتمندی سالمندان پرداخته شد. نتایج آزمون فریدمن در جدول ۱۱ ارائه شده است. مطابق با یافته‌ها می‌توان ابراز کرد که با توجه به مقدار کای اسکوئر (Chi square) که برابر با ۱۰۱۹/۶۶ شده است ($df=۲۲$) و در سطح خطای کمتر ۰/۰۱ معنی‌دار است ($P < ۰/۰۱$)، باید گفت بین ۲۳ شاخص تفاوت معنی‌داری وجود دارد و رتبه و در نتیجه وضعیت و جایگاه این شاخص‌ها با یکدیگر متفاوت است.

جدول ۱۱- نتیجه رتبه‌بندی شاخص‌های مؤثر بر افزایش رضایتمندی سالمندان

رتبه	شاخص‌ها	میانگین رتبه
۱	قرارگیری در فضای باز، همراه با داشتن گیاه و گل، درخت و آب	۱۸/۸۷
۲	بودن در فضای حیاط و ارتباط با طبیعت	۱۸/۴۳
۳	درک زیبایی، بودن در حیاط و دیدن عواملی همچون آب، گل و گیاه	۱۷/۸۵
۴	وجود فضاهایی همچون حوض، درخت، گل و گیاه	۱۷/۸۳
۵	عزت نفس دادن آموزش به شما	۱۳/۶۶

رتبه	شاخص‌ها	میانگین رتبه
۶	تهویه طبیعی در داخل ساختمان سالمندان	۱۳/۳۷
۷	دسترسی راحت و آسان به همه فضاها و تجهیزات	۱۳/۳۴
۸	وجود فضاهای کوچک برای استراحت در حد اجتماع بین ۵ تا ۱۰ نفر	۱۲/۸۹
۹	ایجاد فضاهایی با استانداردهای لازم (وجود پله‌ها، رمپ، آسانسور و....)	۱۲/۷۶
۱۰	میزان نورگیری زیاد و طبیعی در داخل ساختمان	۱۲/۴۹
۱۱	ایمنی و امنیت محیط زندگی	۱۱/۶۰
۱۲	تمایل به یادگیری و آموزش یکسری از کارهای هنری	۱۱/۴۸
۱۳	وجود حیاط و فضاهای باز برای ورزش یا گفتمان	۱۱/۴۲
۱۴	مشارکت در بحث‌های جمعی و گروهی با دیگر سالمندان	۱۱/۴۰
۱۵	وجود فضاهایی جمعی برای گفتمان با سالمندان دیگر	۱۰/۶۸
۱۶	حد اختیار و نظارت بر امور کارهای شخصی	۱۰/۵۶
۱۷	برنامه ریزی برای امور یا فعالیت‌هایی که قصد انجام آن را دارید	۱۰/۳۰
۱۸	نزدیک بودن با دیگر سالمندان	۱۰/۱۲
۱۹	استفاده از استعداد و خلاقیتان در بعضی امور	۱۰/۰۳
۲۰	ایجاد فرصت‌های کاری در حد توان و در محل زندگیتان	۷/۹۸
۲۱	ایجاد فضاهایی با رنگ مناسب	۷/۸۶
۲۲	امکان باغبانی و چمن‌کاری	۶/۹۲
۲۳	تاثیر ورزش صبحگاهی بر سلامتی روح و جسم شما	۴/۱۷
$P < ۰/۰۱$	$۱۰۱۹/۶۶ =$ کای اسکور	$df = ۲۲$

بحث

سطح رضایت ممکن است نه تنها به سلامتی بلکه به استانداردهای زندگی یک فرد نیز مرتبط باشد. بنابراین، بهبود رضایت از زندگی سالمندان مستلزم توجه نه تنها به سلامت آنها، بلکه به شرایط اجتماعی و اقتصادی محیط آنها است. علاوه بر این، رضایت از زندگی گذشته و حال ممکن است برای بسیاری از افراد مسن به عنوان یک داستان موفقیت تلقی شود. با افزایش امید به زندگی، سلامتی و رضایت از زندگی نسبت به زمانی که امید به زندگی کوتاه بود اهمیت بیشتری پیدا می‌کند (Seligman, 2002). بنابراین، پیری رضایت‌بخش به معنای خوب ماندن از نظر جسمی و روانی و درگیر شدن از نظر اجتماعی است، در یک زندگی معنادار تعریف شده فردی (Flood, 2006). اصطلاح «حمایت اجتماعی ادراک شده» به ارزیابی ذهنی فرد از حمایتی که دریافت می‌کند و میزان رضایت او از آن اشاره دارد. که پشتیبانی می‌کنند (Ciułkowicz, 2022). همان‌طور که مطالعات نشان داده است، رضایت کلی از زندگی در میان برخی از افراد در کشورهای با درآمد بالا بیشتر از کشورهای با درآمد متوسط و کم درآمد است. در نروژ، روسیه، سوئد و برزیل، میزان رضایت از زندگی به ترتیب ۹۰/۹٪، ۶۸٪، ۶۶٪ و ۶۶/۶٪ بود (Helvik et al, 2011) (Pinto, Neri, 2013) در حالی که در زامبیا و نپال به ترتیب تنها ۳۷٪ و ۷/۹٪ بود (Sitali-Ngoma, Mbozi, 2017) (Ghimire et al, 2018) در خانه سالمندان شهرداری سیواس، ترکیه، ۶/۴٪، ۷۱/۸٪ و ۲۱/۸٪ رضایت از زندگی کم، متوسط و بالا را گزارش کردند، درصد از زندگی بسیار راضی بودند. (Mollaoğlu et al, 2010) در مطالعه کره جنوبی، ۳۴ درصد، ۳۸ درصد و ۲۷ درصد از سالمندان رضایت از زندگی کافی، متوسط و ضعیف را گزارش کردند (Kimm et al, 2012). در مطالعه‌ای، حدود دو سوم (۶۸/۶۳٪) از شرکت‌کنندگان به طور متوسط از زندگی خود راضی بودند. شغل فعلی، وضعیت سلامت خود ارزیابی، بیماری مزمن، ادراک خود از زندگی سالخورده، منبع مالی، فعالیت روزانه زندگی، احساس انسجام و حمایت اجتماعی از نظر آماری عوامل معنادار مؤثر بر رضایت از زندگی بودند (Mekonnen et al, 2022) سالمندانی که تا حدودی خود، ادراک خوبی از زندگی داشتند، بیشتر احتمال داشت که سطح رضایت بیشتری از زندگی داشته باشند. به طور مشابه، مطالعه‌ای در شش کشور اروپایی وجود ارتباط معنی‌داری بین عزت نفس و رضایت از زندگی را نشان داد. همان‌طور که مشخص است، با افزایش سن تغییرات جسمی، بیماری‌های مزمن و سایر مشکلات روانی-اجتماعی مربوط به سن ایجاد خواهد شد. که افراد مسن با آن مواجه می‌شوند. بنابراین، ادراک از خود می‌تواند برای افراد مسن یک دغدغه مهم باشد (Fagerström et al, 2007)

عوامل اصلی مؤثر بر رضایت از زندگی سالمندان عبارتند از: وضعیت سلامت، سطح اقتصادی، حمایت اجتماعی، حالت مستمري، تأمین اجتماعی و حمایت بین نسلی و غیره. یک مطالعه نشان داده است که رضایت از زندگی و شادکامی با افزایش سن افزایش می‌یابد (An et al, 2020). رضایت از زندگی سالمندانی که با خانواده خود زندگی می‌کنند به طور قابل توجهی بیشتر از سالمندانی است که به تنهایی زندگی می‌کنند. افراد با شرایط اقتصادی برتر و حفظ فعالیت بدنی و روابط اجتماعی، رضایت بیشتری از زندگی را نسبت به سایرین نشان می‌دهند (Roh, Weon, 2022). یافته‌های مقاله ای نشان می‌دهد که مراقبت‌های بهداشتی بیشترین درصد رضایت از زندگی سالمندان را در میان شش بعد دیگر دارد. در حالی که پنج جنبه دیگر نسبتاً ضعیف هستند. بعد محیطی، مشارکت اجتماعی-برابری اجتماعی و تأمین مالی اقتصادی نقش مهمی را در رضایت از زندگی سالمندان ایفا می‌کنند (Tian, Chen, 2022).

یافته‌های این پژوهش با مقایسه میانگین رتبه‌ها در جهت افزایش رضایتمندی سالمندان نشان می‌دهد که بالاترین میانگین رتبه مربوط به عامل نیازهای ادراکی است که میانگین رتبه برابر با ۳/۷۶ است. رتبه دوم مربوط به تنوع خلاقیت و جذابیت با میانگین رتبه ۳/۰۵ است و رتبه سوم مربوط به نیازهای زیستی با میانگین رتبه ۲/۹۵ است و دو عامل ایمنی و امنیت فیزیکی و ذهنی و حس تعلق اجتماعی با میانگین رتبه ۲/۶۲ دارای کمترین رتبه هستند.

نتایج پژوهش‌هایی در خصوص تأثیرگذاری مثبت متغیر نیازهای عاطفی و نیاز امنیتی (زنجری و همکاران، ۱۳۹۷)، (حسینی نثار و همکاران، ۱۳۹۶)، (علیپور و همکاران، ۱۳۸۸)، (کوششی، ۱۳۸۷)، (رضایی، منوچهری، ۱۳۸۷)، (Tian, Chen, 2022)، (Khodabakhsh, 2022)، (Misu et al, 2022) دریافتند که بین برطرف نمودن نیازهای عاطفی و نیازهای امنیتی در قالب متغیر حمایت‌های اجتماعی، رضایتمندی سالمندان افزایش چشمگیری خواهد داشت، که این موضوع با توجه به نتیجه این پژوهش با متغیر ایمنی و امنیت فیزیکی و ذهنی که در رتبه سوم پژوهش حاضر قرار دارد همسو می‌باشد. همچنین نتیجه این پژوهش در خصوص تأثیرگذاری مثبت متغیر حس تعلق اجتماعی (تعامل و مشارکت اجتماعی) در رتبه ۵ پژوهش با نتیجه پژوهش‌های (رضوانی و همکاران، ۱۳۹۲)، (عربزاده، ۱۳۹۲)، (حسینی نثار و همکاران، ۱۳۹۶)، (Tian, Chen, 2022)، (Misu et al, 2022) همسو بودند.

نتیجه‌گیری

تبیین جایگاه سالمندان یکی از مهم‌ترین عوامل در برنامه‌ریزی‌های کشورها است. گرایش ساختار جمعیتی کشور ما از جوان به بزرگسالان قابل مشاهده می‌باشد، توجه به اینکه سالمندی یک مرحله تغییرناپذیر زندگی است و عوامل متعددی موجب آسیب‌پذیری این قشر جامعه می‌شوند. سلامت جسمانی مهم‌ترین عامل در ارتقای فعالیت سالمندان است. نیاز به مراقبت مداوم با افزایش سن افزایش می‌یابد. اکثریت افراد سالمند ترجیح می‌دهند در محیط خانه خود زندگی کنند؛ بنابراین طراحی محیط‌های مسکونی متناسب با نیازهای سالمندان نیازمند راه‌حل‌های کافی است که این نیازها را برطرف کرده و افراد مسن را قادر سازد تا زندگی مستقلی با شرایط خود داشته باشند. در جایی که افراد مسن از محدودیت‌های شناختی و کاهش توانایی در برقراری تماس‌های اجتماعی با افراد دیگر رنج می‌برند این کمبودها با طراحی نامطلوب فضاهای بیرون تشدید می‌شوند اگرچه رابطه بین همه عوامل و رضایت از زندگی توسط بسیاری مطرح شده و ممکن است یافته‌ها متفاوت باشد. در برخی کشورها، از تفاوت فرهنگی و سرزمینی ناشی شود.

نتایج بدست آمده در پژوهش حاضر نشان می‌دهد که از بین پنج متغیر نیازهای زیستی، ایمنی و امنیت فیزیکی و ذهنی، حس تعلق اجتماعی، تنوع خلاقیت و جذابیت و نیازهای ادراکی، متغیر نیازهای ادراکی بیشترین تأثیر را بر روی رضایتمندی افراد سالمند داشت و سوالاتی که برای این متغیر مطرح شده بود شامل بحث یادگیری و آموزش یکسری کارهای هنری، بودن در محیط حیاط و دیدن عواملی همچون آب، گل و گیاه بوده که قرار گیری در این فضاها باعث نشاط و آرامش روحی و پویایی در آنها می‌شود.

منابع

- احمدی، فرهاد. (۱۳۸۴). شهر- خانه حیاط مرکزی (شهر- خانه پایدار، شهر- خانه آئینی) صفه ۱۵ (۲).
- اردلان، نادر، بختیار، لاله (۱۳۹۰). حس وحدت، نشر تهران.
- تابان، محسن، پورجعفر، محمدرضا، بمانیان، محمدرضا و حیدری، شاهین. (۱۳۹۳). تعیین الگوی بهینه حیاط مرکزی در مسکن سنتی دزفول با تکیه بر تحلیل سایه دریافتی سطوح مختلف حیاط. باغ نظر، (۲۷) ۱۰.
- حاجلو، نادر، و جعفری، عیسی. (۱۳۹۳). رابطه بین بهزیستی معنوی و امید با رضایت از زندگی در سالمندان. روان شناسی و دین، ۷ (۴) (پیاپی ۲۸).

- حسینی نثار، مجید، زنجانی، حبیب اله، سیدمیرزایی، سیدمحمد، و کلدی، علیرضا. (۱۳۹۶). بررسی کیفیت زندگی سالمندان در استان گیلان و عوامل مؤثر بر آن. مطالعات توسعه اجتماعی ایران، ۱۰ (۷).
- روانی‌پور، مریم، صالحی، شایسته، طالقانی، فریبا، و عابدی، حیدرعلی. (۱۳۸۷). توانمندی در دوران سالمندی: یک بررسی کیفی. مجله روانپزشکی و روانشناسی بالینی ایران (اندیشه و رفتار)، پیاپی ۵۵.
- رضایی، سعید و منوچهری، مهشید (۱۳۸۷). بررسی و مقایسه اختلالات روانی سالمندان ساکن درسرای سالمندان در شهر تهران. سالمندی ایران ۳.
- رضوانی، محمدرضا، منصوریان، حسین، احمدآبادی، حسن، احمدآبادی، فرشته و پروائی هرهدشت، شیوا. (۱۳۹۲). سنجش عوامل مؤثر بر کیفیت زندگی و رضایتمندی سالمندان در مناطق روستایی. پژوهشهای روستایی. (۲).
- زنجری، نسیم، الساق، اعظم الملوک، صادقی، رسول و نوری، مهسا. (۱۳۹۷). عوامل مؤثر بر میزان رضایت از زندگی سالمندان تهرانی. پژوهشنامه مددکاری اجتماعی، ۱۰۱-۱۲۶-۱۶(۵).
- علیپور، فردین، سجادی، حمیرا، فروزان، آمنه و بیگلریان، اکبر. (۱۳۸۸). نقش حمایت اجتماعی در کیفیت زندگی سالمندان. رفاه اجتماعی. ۱۶۵-۱۴۷.
- عربزاده، مهدی. (۱۳۹۲). رابطه بین سلامت روان و متغیرهای سرمایه اجتماعی و فعالیت‌های جسمانی ورزشی و تفریحی. پژوهش در سلامت روانشناختی. ۴۲-۵۲: (۲).
- فرزانه، سیفاله و علیزاده، سمیه. (۱۳۹۲). بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر سلامت اجتماعی سالمندان شهر بابل. توسعه اجتماعی و فرهنگی، ۱۸۳-۲۰۷.
- قلی‌زاده، آذر و شیرانی، عزت. (۱۳۸۹). رابطه بین عوامل فردی، خانوادگی، اجتماعی و اقتصادی با میزان رضایت از زندگی سالمندان اصفهان. جامعه‌شناسی کاربردی، ۶۹-۸۲.
- کوششی، مجید (۱۳۸۷). شبکه‌های حمایت اجتماعی، ترتیبات زندگی و سلامت سالمندان: مطالعه‌ای در شهر تهران، رساله دکتری، تهران: دانشگاه تهران.
- معماریان، غلامرضا (۱۳۸۵). آشنایی با معماری مسکونی ایران: گونه‌شناسی درونگرا، تهران سروش دانش.
- واتسون، دونالد و لیز، کنت (۱۳۷۲). طراحی اقلیمی: اصول نظری و اجرایی کاربرد انرژی در ساختمان. ترجمه وحید قبادیان و محمد فیض مهدوی- دانشگاه تهران.
- Adib-Hajbaghery M, Aghahoseini S. The evaluation of disability and its related factors among the elderly population in Kashan, Iran. *BMC Public Health*. 2007; 7:261. doi: 10.1186/1471-2458-7-261
- Almhafdy, Abdulbasit & Ibrahim, Norhati & Ahmad, Sabarinah & Yahya, Josmin. (2013). Analysis of the Courtyard Functions and its Design Variants in the Malaysian Hospitals. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 105. 171-182. 10.1016/j.sbspro.2013.11.018.
- An, H. Y., Chen, W., Wang, C. W., Yang, H. F., Huang, W. T., & Fan, S. Y. (2020). The relationships between physical activity and life satisfaction and happiness among young, middle-aged, and older adults. *International journal of environmental research and public health*, 17(13), 4817.
- Berg, A. I. (2008). Life satisfaction in late life: Markers and predictors of level and change among 80+ year olds. *Department of Psychology; Psykologiska institutionen*.
- Beyaztas FY, Kurt G, Bolayir E. Life satisfaction level of elderly people: a field study in Sivas, Turkey. *J Pak Med Assoc*. 2012 Mar;62(3):221-5. PMID: 22764452.
- Cantón, M. A., Ganem, C., Barea, G., & Llano, J. F. (2014). Courtyards as a passive strategy in semi dry areas. Assessment of summer energy and thermal conditions in a refurbished school building. *Renewable energy*, 69, 437-446.
- Ciułkowicz, M., Misiak, B., Szczeniak, D., Grzebieluch, J., Maciaszek, J., & Rymaszewska, J. (2022). Social Support mediates the Association between Health anxiety and quality of life:

findings from a cross-sectional study. *International journal of environmental research and public health*, 19(19), 12962.

- Chahbi, M. Environmental and socio-cultural transition from traditional courtyard dwellings to contemporary housing practices in Morocco: insights from Arab and East Asian regions. *J. Umm Al-Qura Univ. Eng.Archit.* **15**, 574–590 (2024).
- Dahlan, Akehsan & Nicol, Margaret & Maciver, Donald. (2010). Elements of Life Satisfaction Amongst Elderly People Living in Institutions in Malaysia: A Mixed Methodology Approach. *Hong Kong Journal of Occupational Therapy*. 20. 71-79. 10.1016/S1569-1861(11)70006-7.
- Das, N. (2006). *Courtyards houses of Kolkata: Bioclimatic, typological and socio-cultural study* (Doctoral dissertation, Kansas State University). p.32-36.
- Fagerström, C., Borg, C., Balducci, C., Burholt, V., Wenger, C. G., Ferring, D., ... & Hallberg, I. R. (2007). Life satisfaction and associated factors among people aged 60 years and above in six European countries. *Applied Research in Quality of life*, 2, 33-50.
- Flood M . A mid-range theory of successful aging. *J Theory Construct Test* 2006;**9**:35–9. [Google Scholar](#)
- Gangwar, G. (2016). Environmental, behavioural and aesthetic aspects of courtyard design: Literature review. *Imp. J. Interdiscip. Res*, 2, 1712-1716.
- Ghimire, S., Baral, B. K., Karmacharya, I., Callahan, K., & Mishra, S. R. (2018). Life satisfaction among elderly patients in Nepal: associations with nutritional and mental well-being. *Health and quality of life outcomes*, 16, 1-10.
- Glaesmer H, Riedel-Heller S, Braehler E, Spangenberg L, Lupp M. Age and gender specific prevalence and risk factors for depressive symptoms in the elderly: a population-based study. *International Psychogeriatrics*. 2011; 23(08):1294-300.
- Gwozdz, W., and A. Sousa-Poza (2009). Ageing, Health and Life Satisfaction of the Oldest Old: An Analysis for Germany, *IZA Discussion Paper* No. 4053.
- Helvik, A. S., Engedal, K., Krokstad, S., & Selbæk, G. (2011). A comparison of life satisfaction in elderly medical inpatients and the elderly in a population-based study: Nord-Trøndelag Health Study 3. *Scandinavian journal of public health*, 39(4), 337-344.
- Juba, İ., & Bogenç, Ç. (2024). Impact of Courtyard Architecture on Personal Well-Being and Human Health. *Türkiye Peyzaj Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 204-212.
- Khodabakhsh, S. Factors Affecting Life Satisfaction of Older Adults in Asia: A Systematic Review. *J Happiness Stud* **23**, 1289–1304 (2022). <https://doi.org/10.1007/s10902-021-00433-x>
- Kimm, H., Sull, J. W., Gombojav, B., Yi, S. W., & Ohrr, H. (2012). Life satisfaction and mortality in elderly people: The Kangwha Cohort Study. *BMC public health*, 12, 1-6.
- Lin, L., & Gui, Y. (2025). The key factors of microclimate in courtyard-style architectural ensembles spaces—Taking the Yi minority Tusi manor as an example. *Building and Environment*, 112553.
- Mohammad, Nik & Abbas, Mohamed Yusoff. (2012). Elderly Environment in Malaysia: Impact of Multiple Built Environment Characteristics. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 49. 120–126. 10.1016/j.sbspro.2012.07.011.
- Meléndez JC, Tomás JM, Oliver A, Navarro E. Psychological and physical dimensions explaining life satisfaction among the elderly: a structural model examination. *Arch Gerontol Geriatr*. 2009 May-Jun;48(3):291-5. doi: 10.1016/j.archger.2008.02.008. Epub 2008 Mar 21. PMID: 18359108.
- Mollaoğlu, M., Tuncay, F. Ö., & Fertelli, T. K. (2010). Mobility disability and life satisfaction in elderly people. *Archives of gerontology and geriatrics*, 51(3), e115-e119.
- Mekonnen, H. S., Lindgren, H., Geda, B., Azale, T., & Erlandsson, K. (2022). Satisfaction with life and associated factors among elderly people living in two cities in northwest Ethiopia: a community-based cross-sectional study. *BMJ open*, 12(9), e061931.

- Madero Gómez, S. (2023). Perception of Maslow's hierarchy of needs and its relation to human talent attraction and retention factors. *Contaduría y administración*, 68(1), 235-259.
- Myneni, K. K. (2013). Courtyard as a building component; its role and application in developing a traditional built form, creating comfort; a case of Athangudi Village, India. *International Journal of Chemical, Environmental & Biological Sciences*, 1(4), 633-639.
- Roh, M., & Weon, S. (2022). Living arrangement and life satisfaction of the elderly in South Korea. *Social Indicators Research*, 160(2), 717-734.
- Strawbridge, W. J., R. D. Cohen, S. J. Shema, and G. A. Kaplan, (1996). Successful aging: predictors and associated activities, *American journal of epidemiology*, 144, P. 135-141.
- Sigaroudi, A. E., Nayeri, N. D., & Peyrovi, H. (2013). Antecedents of elderly home residency in cognitive healthy elders: A qualitative study. *Global Journal of Health Science*, 5(2), 200.
- Seligman M. (2002) Positive emotions undo negative ones. Authentic happiness. New York, NY: Simon & Schuster. [Google Scholar](#)
- Pinto, J. M., & Neri, A. L. (2013). Factors associated with low life life satisfaction in community-dwelling elderly: FIBRA Study. *Cadernos de saude publica*, 29, 2447-2458.
- Sitali-Ngoma, M. K., & Mbozi, E. H. (2017). Contextual factors affecting the attainment of life satisfaction among elderly people in Zambia's North-Western province. *Knowledge for justice*, 189.
- Tian, H., & Chen, J. (2022). Study on life satisfaction of the elderly based on healthy aging. *Journal of healthcare engineering*, 2022(1), 8343452.
- Yuka Misu, Shintaro Hayashi, Nobuhiko Iwai, and Taisei Yamamoto.(2022). Factors Affecting the Life Satisfaction of Older People with Care Needs Who Live at Home, Published online 2022 Oct 18.. *Geriatrics*, 7, 117. [https:// doi.org/10.3390/geriatrics7050117](https://doi.org/10.3390/geriatrics7050117)

Increasing satisfaction of the older adults based on Maslow's Needs with an emphasis on the use of the central courtyard case study (Private nursing homes in Tehran)

Maryam Shahmohammadian, PhD in Architecture, Department of Architecture, pardis Branch, Islamic Azad University, Pardis, Tehran, Iran.

Ali Sharghi*, Associate Professor, Shahid Rajaei Teacher Training University, Tehran, Iran.

Fahimeh Motazedian, Assistant Professor, Department of Architecture, pardis Branch, Islamic Azad University, Pardis, Iran.

Received: 2025/5/2

Accepted: 2025/8/12

Extended abstract

Introduction: Introduction: The country's demographic structure is shifting from young to older adults, and with the rapid growth of its older adult population, it is necessary to consider appropriate planning for at least some of this group to build such residential spaces, especially in Iran. Old age is a sensitive period of life, and paying attention to the issues and needs of this stage is considered a social necessity. Courtyard buildings in Iran are about eight thousand years old. Courtyards have often been meeting places for specific purposes, including gardening, cooking, working, playing, sleeping, or even, in some cases, a place to keep animals. In addition to creating unity between the elements, the courtyard creates a kind of navigational connection between them. Creating a green and pleasant space with a water basin creates a space for social interactions. The purpose of the current study is to investigate the factors affecting the increase in the satisfaction of older adults, with an emphasis on the use of a central courtyard in nursing homes in Tehran, and whether the use of a central courtyard can cause satisfaction in older adults, and which components have a greater impact on their satisfaction.

Methodology: The present study is a survey that, through purposive sampling, analyzed 130 older adult residents of private nursing homes in Tehran using a questionnaire. Data were analyzed using SPSS 23, LISREL 8.80, and Excel software. Statistical analysis is presented in two sections: descriptive findings and inferential findings. In the descriptive findings section, demographic variables, variable items, and main variables are described. The normality of the research variables was assessed using the skewness and kurtosis indices and the Shapiro-Wilk test. In the inferential findings and hypothesis-testing section, the Friedman rank test and a one-sample t-test were used.

Results: According to the results obtained, among the five variables examined in this study, the greatest impact on the satisfaction of older adults was related to the cognitive needs variable. After that, the diversity, creativity, and attractiveness variables had the greatest impact on the satisfaction of older adults.

Conclusion: The cognitive needs variable had the greatest impact on the satisfaction of the older adult. The questions posed for this variable included learning and teaching a series of artistic works, being in the yard, and seeing factors such as water, flowers, and plants, which are said to bring joy, peace of mind, and dynamism to them.

Keywords: Older Adult, Increasing Satisfaction, Central Courtyard, Nursing Homes

* Corresponding Author's E-mail: sharghi@sru.ac.ir